

Forvist eller forfremmet fra Stavanger?

I Stavanger er man snar til å antyde at Jens Zetlitz så på utnevningen i Kviteseid som en slags forvisning. I Kviteseid har man uttrykt at han så på dette som en klar forfremmelse.

STAVANGER KOMMUNE har utgitt et hefte i forbindelse med Jens Zetlitz-jubilæet, med tittelen «Mysteriet Jens Zetlitz». Mysteriet synes å være at en så begavet Stavangermann «endte sine dager som potetprest i Kviteseid». Noe mer blir ikke sagt om tiden etter at han flyttet fra Rogaland. Teksten i heftet er også inntratt på Stavanger kommunes web-side.

I begynnelsen av oktober kom Hans Eyrind Ness bok «Teolog og trubadur: Jens Zetlitz 1761-1821». Boken inneholder en detaljert biografi - om tiden frem til flyttingen fra Rogaland! En viktigere tittel vil være: «Teolog og trubadur: Jens Zetlitz 1761-1821» - året da han flyttet fra Rogaland.

DETERKANSKJE likevel bedre at Jens Zetlitz liv i Kviteseid blir forbigått i taushet enn at det uten grunn blir beskrevet i sterkt nedlatende vendinger. I ett foredrag jeg hørte ble det sagt nok så direkte at Jens Zetlitz ble noe av en drukkenbolt som lå sine sogneborn til bynde. Liknende uttalelser har jeg også hørt før.

I STAVANGER er man snar til å antyde at Jens Zetlitz så på utnevningen i Kviteseid som en slags forvisning. I Kviteseid har man i forbindelse med jubiléet uttrykt at han så på dette som en klar forfremmelse, og at han glødet seg til å overta sitt nye embete. Det er nok også det rette. Prestegården i Kviteseid lå prektfullt til, med store, flate jorder mellom (den gamle) kirken og prestegården.

JENS ZETLITZ SØKTE kontakt med sentrale personer i Kviteseid straks han var utnevnt, og før han flyttet. Han ble orientert om den avdøde sogneprests arbeid for å etablere et lærerseminar i Kviteseid. Han satte sin tyngde inn på dette fra første stund. Han tok det bl.a. opp med biskopen i Kristiansand i et langt brev i 1812, med til dels detaljerte planer for hvordan undervisningen skulle legges opp.

UÅR, KRIG OG ARBEID med nasjonal samlings forståelse. I 1819 sto skolestuen ferdig i Kviteseid, og i 1810 ble det første lærerseminar åpnet i Norge, med faglig støtte og uvanlig god hjelp fra Jens Zetlitz. Blant elever var Aasmund Olavsson Vinje (1833).

Han etablerte også et lesevesen i Kviteseid, på samme måte som i Vikedal. Det var den tids folkebibliotek.

HANS LITTERÆRE PRODUKSJON hadde lægt på vei startet opp etter at første kone Maren Elisabeth f. Bull

Pål Miltsov
Kviteseid

Jens Zetlitz

» Jens Zetlitz ble født i Stavanger 26. januar 1761 og døde 14. januar 1821 i København i Danmark.

» Som landskjent dikter, fikk han tilnavnet «Gjæstens muntre Sanger». Han var også prest, kapellan hos sin svigerfar på Lye, Jæren og sogneprest i Vikedal, Styfve og Kviteseid, Telemark.

Det er kanskje likevel bedre at Jens Zetlitz liv i Kviteseid blir forbigått i taushet enn at det uten grunn blir beskrevet i sterkt nedlatende vendinger.

» hans sangers Elisa - døde i 1801. Under tiden i Kviteseid skrev han en kantate fremført i Silden kirke, og dikt til Ole Bjørnsen, Nordahl Brun, Gabriel Kjølland, C.N. Schwach, fru M. S. Buholm og Nicolai Weggeand. Dessuten en rekke salmer og en samling poetiske, samt leilighetsdikt. Det var da noe! Det kan sikkert legges til grunn at hans litterære produksjon ikke ble hemmet av flyttingen fra Rogaland til Telemark.

Kviteseid Historielag er et Jens Zetlitz, bl.a. for hans innsats for lærerskolen, med en minnestøtte i 1946. I jubileumsåret 2011 er han minnet på mange måter også i Kviteseid, også med et historisk skuespill som både dekker tiden i Rogaland og tiden i Telemark!

JENS ZETLITZ FORENTE som tro på monarkiet med revolusjonstidens idéer om frihet, likhet og broderskap. Han sto med begge ben plantet i utviklingen av det nye Norge, og fikk kanskje bedre muligheter til det i Kviteseid enn i Vikedal. Han fulgte godt med i alt som skjedde i tiden, og drev utstrakt korrespondanse med en rekke fremtredende personligheter i Norge og Danmark.

Lærer, leilighetspoet, kirkesanger og klokker Ole Bjørnsen ble en meget nær venn, som ble hjulpet frem av Jens Zetlitz, til bl.a. å bli stortingsmann på det første ordinære Storting i 1815. Politikk ble også diskutert hos leilighetsdikteren, industrimannen og gårdbrukeren Ole Blom. Gjennom ham ble Jens Zetlitz kjent med bygdas prominente personer, bl.a. Eidsvoldsmannen Peter Jørgen Clouman, Hans Paus, Christopher Blom og Paul Blom. Han ble ellers venn med bl.a. gårdbruker og leilighetsdikter Tuomod Knudsen Bergeforde, som senere kom på Stortinget og ble bankgründer. Han var også venn med særpregede kulturpersonligheter som Mikkel Marsht i Lårdal og Rasmus Nielsen Bakka i Nissedal. For bare å nevne noen i hans rike omgangskrets!

PRESTEN CLAUS PAVEL skrev en dagbok som aldri var ment å skulle trykkes, og som først ble utgitt en menneskealder etter hans død.

Else Breen sier i sin bok «Jens Zetlitz - et tohundreårsminne» fra 1990 at Claus Pavel

skal ha skrevet at Jens Zetlitz gikk i «bøndebylluper og drakk seg full.» Det var særlig det som var grunnen til inntrykket som ble gitt i foredraget som er nevnt overfor og som kanskje ellers har farget oppfatningen som mange har hatt om Jens Zetlitz tid i Kviteseid.

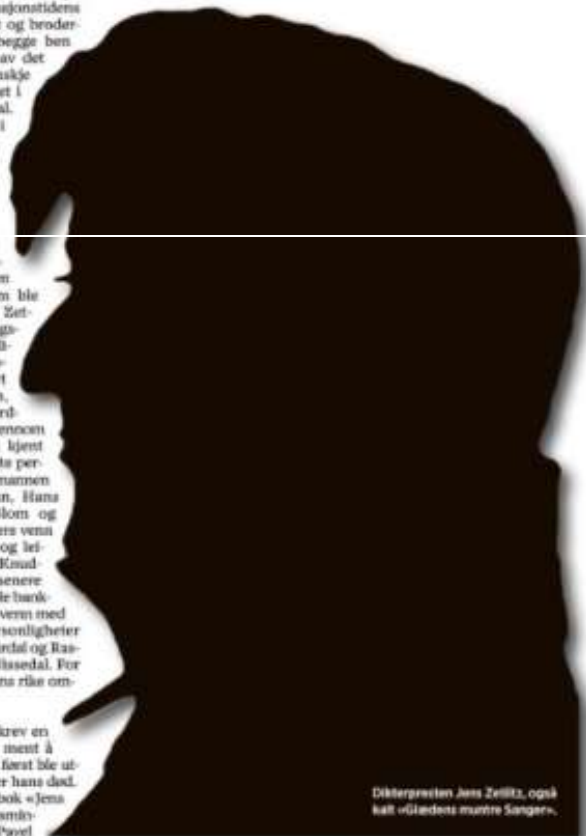
FOR ORDENS SKYLD: Claus Pavel har ikke på noe sted gjenlagt egne observasjoner eller vurderinger når det gjelder Jens Zetlitz levermåde. Det er presten Georg Buchard Jensen som kom med uttalelsen som Claus Pavel gjenga, og som Else Breen har sitert. Presten Jensen får ellers de mest drøpende karakteristikk i Claus Pavels dagbok!

LOKALHISTORIKEREN Einar Østvedt, 71 profiler, Skien 1964, har beskrevet

Jens Zetlitz minne slik: «Alle som kjente Zetlitz, roste hans for hans vennlighet, hans gode hjerte og hans alltid parate hjelpsomhet. Han kom til bøndene som omgav ham, med åpent sinn, velbedet og oppmattret dem. Hadde de skriftlige klager å fremføre mot stat og embetsmenn, eller kom de opp i rettsaker, førte han dems tanker i pennene. I prestegården var det alltid åpne dører...»

DE MANGE DIKT som ble skrevet ved Jens Zetlitz død bekrefter inntrykket av en usedvanlig vennsalsmann og personlighet.

Jeg synes dette kan være et passende supplement til det inntrykk man ellers lett kan få i Stavanger, av en mislykket liv som potetprest i Kviteseid.

Diktetpresten Jens Zetlitz, også kalt «Gjæstens muntre Sanger».